

Prezident Václav Klaus: Nedoceňovaný význam cenové stability

- CZ24 News | 29. srpna 2023

Preambule

Již nejméně od první poloviny roku 2021 téměř bez přestání varuji před inflací, před touto vážnou ekonomickou poruchou. Dlouho nás s takto jednoznačným postojem u nás mnoho nebylo. Pozornost byla zcela neadekvátně obrácena na covid, očkování a lockdowny a jen malá skupina ekonomicky myslících už tehdy protestovala proti viditelnému rozvratu financí státu, proti obřím deficitům státního rozpočtu.

V okamžicích nedůvěry občanů ve stát, a éra covidu byla v tomto smyslu extrémním případem, taková, na první pohled vzdálená věc jako státní rozpočet nikoho nezajímá. Občan necítí, že je to jeho rozpočet, což je ovšem tragický omyl. Je to jeho rozpočet, a protože rozpočet s deficitem znamená dluh, je to i jeho dluh.[\[1\]](#)

V srpnu 2021 jsme v IVK vydali sborník s názvem **Volby21 - budou o něčem?**. Na straně 27 byla už tehdy má věta: „inlace hrozí ... je to strašlivě podceňováno. Lidé vidí, že ceny rostou, ale mají pocit, že izolovaně rostou jen jednotlivé ceny. Že je to zdražování, nikoli inflace. To je veliký omyl.“ Tenkrát se to někteří politici a ekonomové snažili interpretovat jako zdražování. Už tehdy to však byla inflace.

Dva dny před volbami (6. 10. 2021) jsem v MF Dnes publikoval článek: „**Dnešní hrozbu inflace strašlivě podceňujeme**“ a v prosinci ve stejném deníku další, s názvem „**Souboj s inflací vyžaduje rozpočtové škrtky**“ (29. 12. 2021). Že inflace vyžaduje škrtky, bylo jasné hned od počátku. V prvních dnech února 2022 vyšla má kniha „**Návrat inflace - kluzká cesta bezstarostného zadlužování**“. Pak následovala celá řada článků s názvy jako např. „**Ted' už konečně vážně o inflaci**“. Poslední z nich - v časopise Euro (16. 4. 2023) připomínal, že „**Naše inflační epizoda ještě ani zdaleka nekončí**“.

V nich uváděné argumenty teď nemá smysl opakovat. Jistou roli hrály, ale dnešní vláda se tím, i když je už 20 měsíců po volbách, vážně nezabývá. Pojdme dále.

1. Odlišnost malé a velké inflace

Inflace let 2021, 2022, 2023 a roku letošního, největší v našich moderních dějinách, výrazně změnila naše životy, nebo, snad přesněji, stala se jedním z nejvýznamnějších faktorů, které je mění. V těchto čtyřech letech se samozřejmě udály i některé jiné věci, a ti, kteří jsou za naši dnešní inflaci zodpovědní, na ně budou neustále poukazovat. Živí se nadějí, že bude díky jim na jejich vlastní zodpovědnost zapomenuto.

Skutečné příčiny a mimořádné důsledky inflace v chaotizaci naší ekonomiky i v proměně politiky směrem k prázdným frázím a „hašení požárů“ si lidé u nás i ve světě snad začínají - byť opožděně - více uvědomovat. Zkusme k tomuto procesu učení se přidat některé prvky ekonomické argumentace pro ekonoma známé, pro ostatní snad poučné.

V preambuli jsem zmínil své články z roku 2021 a knihu z února 2022, tedy z éry před zahájením války na Ukrajině. Inflace byla „rozběhnutá“ už dávno před válkou. Je třeba, abychom se na válku nevymlouvali.

Dlouhá desetiletí jsme byli zvyklí **buď na úplnou absenci inflace**^[2] (od počátku tohoto tisíciletí se pozornost dokonce obracela na možnost deflace, ač to mnozí, včetně autora těchto řádek, vehementně odmítali) **nebo na inflaci malou, ve výši dvou-tří procent**, která se pro drtivou většinu lidí – protože se jejich příjmy po dlouhou dobu, jako tendence, pohybovaly směrem vzhůru – dala „přežít“.

Nízká inflace posledních desetiletí^[3] **nevytvářela ve společnosti inflační atmosféru**, inflační psychózu, inflační nervozitu. Nevytvářela deprimující pocit, že člověk svou neaktivitou nebo nepozorností něco pro sebe a svou rodinu ztrácí (a podkopává si tak svou vlastní budoucnost a stáří). Nevedla ke vzniku všeobecného přesvědčení, že se člověk – ve své roli spotřebitele, zaměstnance, výrobce, investora, ale i politika, mluvčího davů nebo důchodce – musí začít tomuto zlu aktivně bránit.

Bránit ekonomicky změnou svého chování a tlakem na růst těch cen, mezd a nákladů, které může sám ovlivnit, ale i **změnou svého chování politického**, stupňováním požadavků na vyšší růst mezd, platů, důchodů prostřednictvím politických mechanismů. Při nízké inflaci nic z toho člověk nedělá.

Při vyšší inflaci, určitě při naší dnešní inflaci přesahující 10 % ročně (ale i v případě inflace mezi 5-10 procenty), to v našich „zeměpisných šířkách“ a při naší – už notně vypelichané – rašínovské mentalitě určitě neplatí.^[4] V situaci všeobecné inflační psychózy k přirozené „obraně“ proti inflaci u ekonomických subjektů nutně dochází, což samozřejmě není prvkem desinflačním. Touto „obranou“ se kola inflace naopak dále roztáčí.

Vznikají cenové, nákladové či mzdové spirály, kdy jedna cena tlačí druhou. Spirály viditelné, hlasité, veřejně diskutované, vyvolané všeobecnou indexací (když se zvýší jedna cena, automaticky se zvýší ceny další a vzápětí se zvýší mzdy, platy a – jak dnes dobře vidíme – i důchody). Jsou ale i spirály tiché, formálně nijak nevyhlašované a veřejně neprosazované (zvýší-li se např. cena hnojiv, zvýší se cena všech zemědělských produktů, při jejichž pěstování se hnojivo používá; zvýší-li se cena mléka, zvýší se ceny všech výrobků, v nichž je mléko obsaženo – i v naší první ranní kávě, atd.).

2. Inflace poptávková a nákladová

Jedna cena (podobně i mzda) je vstupem, nákladem, při utváření cen dalších. Ne náhodou všechny učebnice ekonomie už dlouhá desetiletí mluví nejen o **inflaci poptávkové** (demand pull inflation), tedy o inflaci způsobené převisem poptávky nad nabídkou, kdy poptávka táhne (pulls) ceny vzhůru. Tento mechanismus představuje obvyklý vznik prvotního cenového pohybu, počátek inflace.^[5] Mluvím záměrně o prvotním pohybu, nikoli o průběhu inflace v dalších obdobích.

Nedošlo-li by v ekonomice k novým poptávkovým posunům – způsobeným expanzivní měnovou a fiskální (rozpočtovou) politikou – inflace by mohla směřovat ke svému konci. Spíše by ale asi bylo vhodnější v takovém případě mluvit jen o jednorázovém cenovém pohybu, nikoli o inflaci. Pro další cenový vzestup by chyběla přebytečná poptávka. Inflace by ji vynulovala.

Většinou to ale takto nekončí. Nastanou **obránné reakce ekonomických subjektů** a jejich snaha se na inflaci také „přiživit“, resp. nenechat ji „na sobě“, zbavit se jí předáním jí dále. Tím vstoupí do hry druhý inflační mechanismus, který je v literatuře nazýván cost-push inflation, česky většinou **nákladová inflace**, inflace vycházející od nákladů (nikoli od poptávky). Makroekonomové obvykle rychle dodávají, že bez všeobecné inflační nerovnováhy by toto „pushování“ nákladů nebylo možné. To je varování velmi potřebné, neboť zejména ministři financí a guvernéři centrálních bank ho neslyší rádi. Oni se při formování své měnové a fiskální politiky na inflaci rádi vymlouvají.

Protože nejzřetelnějším – a vysoce autonomně se vyvíjejícím – nákladem jsou mzdy, mluví se i o

inflaci mzdové (o wage-push inflation). Síla růst nákladů a mezd prosazujících skupin ekonomických subjektů je samozřejmě závislá na kvalitě trhu a na organizovanosti příjemců mezd. V systému dokonalé konkurence by tyto tlaky mnoho šancí neměly. Při konkurenci monopolistické nebo oligopolistické, a zejména při vysoké míře pletení se státu do trhu, mají tyto tlaky obrovskou příležitost inflační kolo dále roztáčet. Právě to je charakteristikou našeho dnešního světa.

Kdyby však jako další krok nastala expanzivní, přizpůsobující se měnová a fiskální politika, kdyby centrální banky a vlády (a jejich ministři financí) řekly rezolutní NE, inflace by zpomalovala, až by nakonec zcela odezněla. (Mám samozřejmě na mysli u nás například to, kdyby už čtyři roky u nás nebyl deficit státního rozpočtu ve výši 300-400 mld. Kč.) V dnešním světě zesilující nevěry v trh (a v neviditelnou ruku trhu) a naopak víry ve stát (a v jeho ruku viditelnou), ve stát, který se považuje za šířitele dobra a za klienta všech inflací poškozených, stát toto své NE dostatečně rezolutně neříká, resp. v našem konkrétním případě i přes hrozivou inflaci dokonce říká ANO.

U nás ono tolik potřebné NE neřikal stát dostatečně silně minimálně již od roku 2020 a je tragédií, že naše dnešní vláda dokonce ani nijak dostatečně přesvědčivě nenaznačuje, že se v letech následujících o změnu pokusí – viz strašlivě opožděný a naprosto nedůsledný „ozdravný“ balíček Fialovy vlády[6].

3. Stát v dnešní nárokové společnosti

Naše vláda nemá, neumí mít a nechce mít čisté ekonomické myšlení. Má jiné priority. Není v tom úplně výjimečná. V dnešní době je obtížné ho mít. Vlády nežijí ve vzduchoprázdnu. I naše vláda je produktem dnešní „nárokové“ společnosti, která **nedopustí, aby došlo k odmítnutí jakýchkoli veřejně vyhlášených požadavků**, a tudíž ke skutečnému přibrzdění agregátní poptávky jako nezbytnému kroku k zastavení inflace. Neuvědomují si apologeti nárokové společnosti a z ní plynoucích obřích rozpočtových deficitů, že tím znovu a znovu roztácejí kola inflace? Řada našich ministrů tyto souvislosti – zdá se – ani netuší[7].

Abych jim nekřivdil, mám pocit, že si to naši ministři opravdu neuvědomují. Nejen proto, že nemají elementární ekonomické vědomosti. V nemalé míře je to proto, že inflaci a její dlouhodobé ničivé důsledky opravdu podceňují. Často snad asi ani nemají osobní důvod si je uvědomit, protože svým nedávným vstupem do vlády (a do různých pozic kolem vlády) výrazně zvýšili své příjmy (ne všichni byli „babišové“ s obrovským bohatstvím). Členstvím ve vládě a parlamentu jsou schopni se pomocí svého vlastního „wage push“ inflaci bránit. Jejich mzdy a platy jsou již několik let v pohybu směrem vzhůru – na rozdíl od fixních příjmů statisíců zaměstnanců a miliónů důchodců a na rozdíl od podnikové sféry, která je tlačena klesající poptávkou (a maloobchodním obratem, který padá velmi rychlým tempem). Lehce si zvýšení platů ve vládě a parlamentu pro sebe schválí.

Že si to neuvědomují zástupci státu je způsobeno i tím, že je stát v naší zemi největším dlužníkem (za Stanjuru dlužníkem o to větším) a že každý dlužník – a proto i stát – na inflaci vydělává. Svůj dluh splácí znehodnocenými penězi, ale jeho příjmy – navíc – spolu s inflací rostou. Nejvyšší dluhy byly v historii vždy „splaceny“ hyperinflacemi – ať už po první světové válce v Německu, po druhé světové válce v Maďarsku nebo v minulých dekáдах např. v zemích jako je Zimbabwe či Venezuela (abych jmenoval nejznámější příklady). Že tím byl vždy vyvolán obrovský ekonomický chaos a následné politické převraty, vedoucí ke vzniku nedemokratických režimů, je věc dostatečně známá.

4. Jsme vysoce otevřenou ekonomikou

Zatím jsem argumentoval, jako kdybychom žili v uzavřené ekonomice nebo jako kdybychom diktovali světu. Ani jedno není pravda. Česká ekonomika je ekonomikou mimořádně otevřenou, jednou z nejotevřenějších ekonomik v Evropě – jak vyšší podíl zahraničního obchodu na HDP a bezelstností

svého otevření se světu, tak i psychologickým ustrojením našich spoluobčanů, pro které je to cizí vždycky lepší než to domácí, čímž se od většiny míst světa diametrálně odlišujeme.

Česká republika je svou velikostí určitě tzv. price-taker, nikoli price-maker, čímž je myšlena oblast relativních cen. (To však – na rozdíl od všeobecného povědomí – neříká nic o cenách absolutních, tedy o inflaci.) Česká republika má svou vlastní měnu a díky tomu i měnový kurs, který působí – je-li dostatečně flexibilní – jako blokující faktor přenosu inflace (ale nikoli pohybu relativních cen) ze zahraničí. Relativní ceny se na rozdíl od cenové hladiny musí (a mají) přizpůsobovat. Není důvod jejich pohyby blokovat (cenovými stropy a podobnými netržními postupy).

Jakkoli to téměř nikdo nechce slyšet, zvýšení např. ceny ropy – i když se jedná o velmi významnou komoditu – je „jen“ zvýšením její relativní ceny. Při fungujícím domácím trhu a při stabilní měnové politice by změna ceny ropy vedla „pouze“ k přizpůsobení ostatních relativních cen, k nemalým nabídkovým posunům (a k celé řadě problémů jednotlivých ekonomických subjektů), ale nebyl by žádný důvod vzniku inflace[8]. To by však platilo jen tehdy, kdyby měnová politika nechtěla „pomoci“ následným zvýšením množství peněz v oběhu.

Souvislosti jsou zjevné. Čím větší je zvýšení dovozní ceny, čím méně pružný je domácí trh (např. mimořádně nízkou nezaměstnaností), čím významnější je to komodita (svou vahou v ekonomice i množstvím jejích souvislostí s dalšími), tím větší je negativní dopad zvýšení této dovozní ceny (a dovozních cen vůbec) na ekonomiku jako celek. Samo o sobě to však důvodem vzniku inflace není. O tom rozhoduje množství peněz v oběhu.

Inflační nerovnováha vznikne někdy i na nabídkové straně (jak jsme v poslední době viděli kvůli lockdownům při nezvládnuté covidové epidemii), ale to byl mimořádně výjimečný případ. Nikdy předtím jsme to v takovém rozsahu nezažili. I v takové situaci ale vznikne inflace jen při naprosto chybné reakci měnové a fiskální politiky.

Kdyby politicky vyvolané lockdowny nebyly doprovázeny masivním „naléváním“ peněz do ekonomiky – na základě absurdní politiky státu, která si kladla za cíl, aby tento nabídkový šok nikoho nezabolet (a říkali jsme to v IVK už v dubnu 2020 v naší publikaci **Karanténa: Prežije naše svoboda éru pandemie?**) – inflace by vzniknout nemusela. **Odstranit „bolest“ z lockdownů cestou zadlužení státu bylo naprosto nesmyslným záměrem vlády** naší i vlád mnoha zemí světa. Nemluvě o samotném vyvolání lockdownů bratrstvem Prymulů, Hořejších a Flégrů celého světa. Nutně to muselo vést k inflaci mimořádných rozměrů. Náš způsob (a rozsah) rozpočtového rozhazování však byly zcela unikátní. Nikde v Evropě se nezvýšil státní dluh tolik jako u nás.

5. Vliv nízké míry nezaměstnanosti

Už minimálně od okamžiku „objevení“ Phillipsovy křivky (v 50. letech) se vědělo, že nízká míra nezaměstnanosti vytváří vysoce nepružnou ekonomiku, což – dříve či později – vede k inflaci (přes všechny námitky v sofistikovaných debatách o podmínkách platnosti Phillipsovy křivky, které jsou dlouhá desetiletí vedeny v ekonomické literatuře). Neexistence volných pracovních sil u nás – i přes obří, v naší historii neznámý vstup nezanedbatelného množství pracovních sil z ukrajinských migrantů (abych použil neutrální slovo) – je evidentní brzdou nabídky[9].

Nízká nezaměstnanost (či spíše fakticky plná zaměstnanost) není u nás způsobena nedostatkem lidí, **není vyvolána demografickými faktory**. Je způsobena iracionální politikou ekonomickou, energetickou, sociální. Je způsobena absurdním financováním – státem – spousty neproduktivních pracovních míst, čímž je navíc vytvářen fenomén jinak nezaměstnatelných lidí (občas vtipně nazývaných lumpeninteligencia), lidí, kteří se jen „vezou“, kteří nic neprodukují. (V těchto sférách by mohl Stanjura škrtat snadno, ale on dobře ví, že by tito lidé spustili ohlušující křik v médiích a na

sociálních sítích. Proto neškrť.)

Vysoká, více než desetiprocentní, inflace i přes pokles v posledních měsících tu je. Je silně podceňována role inflačních spirál, cenové a mzdové „nákazy“, cenového vzlínání, všeobecného vědomí, že inflace je a že se jí právě já nesmím nebránit. **Vzniká tím vážná nemoc celé společnosti.** Náš ministr zemědělství tak dlouho a tak bláhově hledal viníka zvyšování cen potravin, až byl nalezen nový ministr. Hledal jméno viníka. Hledal ho mezi zemědělskými producenty, mezi potravináři, mezi velko a maloobchodníky (a dovozci), což bylo hledání marné. I když asi nejen proto, v průběhu psaní tohoto textu přestal být ministrem.

6. Viníkem je inflace

Viník nemá křestní jméno, ani příjmení. **Viník se jmenuje inflace.** Ministr měl hledat příčiny, které inflaci způsobily, ne člověka.

- Viníkem je **politika centrální banky** v čele se Singerem a Hamplem v éře jejího tzv. kursového závazku, kdy bojovala s neexistující deflací[10] (a vytvořila nadměrné množství peněz v oběhu);
- Viníkem je **minulá, tedy Babišova, Schillerové a Maláčové vláda**, která svou absencí jasné ekonomické politiky pod tlakem médií i opozice nebyla schopna ubránit státní rozpočet (a která se sama rozhodla, že musí „maláčovat“ a nikoli předcházet inflaci);
- Viníkem je **dnešní Fialova a Stanjurova vláda**, která – ač vstupovala na scénu už v éře všeobecného povědomí o hroživé inflaci a o rozvráceném státním rozpočtu – za 20 měsíců od voleb v říjnu 2021 neudělala s makroekonomickou situací prakticky nic. Jen opět maláčuje[11].

Chování dnešní pětikoaliční vlády není překvapivé. Že bude takové, jsme mnozí věděli už minutu po posledních volbách[12]. Dnešní vláda je produktem éry pokrokářské liberální demokracie, je produktem znevažování role politických stran a tím i normálního fungování parlamentní demokracie, je produktem oslabení národního (nebo kolem národa budovaného) státu, je produktem nezodpovědného nadstátního uvažování a myšlení, je produktem nepokory vůči lidské přirozenosti, zdravému rozumu a historii, je ignorováním obrovského bohatství lidské zkušenosti. Minulost je progresivisticky považována – v rozporu s celým dosavadním vývojem lidstva – za něco, co je třeba překonat a ne za něco, v čem je třeba pokračovat[13].

V touto cestou vyvolané změně myšlení hledejme viníka dnešního neradostného světa. I viníka naší dnešní inflace. Nehledejme ho v zavírání kohoutků ropy či zemního plynu (což jsme si stejně sami způsobili), nehledejme ho u zisk maximalizujících výrobců mléka nebo u – prý minulými vládami favorizovaných – „velkých“ zemědělských firem, které údajně znemožňují, aby bylo naše dnešní zemědělství v rakousko-holandské kvalitě. Nehledejme ho ani u logicky se chovajících obchodních řetězců.

Hledejme ho v Bruselu, v Davosu a u fanatiků zelené ideologie s jejich přesvědčením náboženských blouznivců, že jsou „poslední generací“. Hledejme ho u podněcovatelů ukrajinské války (čímž myslím jedince typu paní Černochové nebo i našeho prezidenta). Hledejme ho u pirátského myšlení. Hledejme ho u myšlení „starostovského“ i topkovského. A hledejme důvody, proč se stalo i myšlením odeesovským.

Nehledejme ho ani u mimořádných zloduchů, se kterými v pokleslých filmech bojují hrdinové typu Jamese Bonda, ale ani u organizátorů demonstrací na Václavském náměstí. Ti se – rozumně či nerozumně, šikovně či nešikovně, promyšleně či nepromyšleně – snaží nahrazovat nefungování

politiků a médií typu České televize a svými postoji a svou aktivitou se snaží vyjadřovat pocity obrovského množství frustrovaných lidí. Nikdy jich u nás nebylo tolik, jako nyní. Dodejme těmto lidem i tyto ekonomické argumenty.

Václav Klaus, 22. 6. 2023

[1] Nikdy nezapomenu na to, jak na jaře 1990 společenská atmosféra vedla k tomu, že lidé začali chápat, že je státní rozpočet jejich rozpočet. Musel jsem to ale celé naší veřejnosti jako ministr financí nepřetržitě připomínat a vysvětlovat. To dnešní politici nedělají.

[2] Nemluvím o éře komunismu, kdy byla inflace „zakázána“, protože byla údajně výlučným fenoménem kapitalistické ekonomiky. Protože ekonomická nerovnováha byla i za komunismu velká, inflace byla „potlačená“, to znamená, že se jen málo projevovala v cenách, což vedlo k tomu, že byla ekonomika ještě absurdnější. Byla to – v Kornaiově terminologii – ekonomika nedostatku.

[3] Bylo to v období, které bylo částí ekonomů označováno jako „Great Moderation“, velké zklidnění. V posledním desetiletí bylo však na tento pojem pokrokářských ekonomů stále více zapomínáno. Oprávněně.

[4] Kdybychom žili v Turecku či v Argentině, při inflaci ve výši 5 % bychom možná uvažovali jinak.

[5] Tak tomu bylo i u nás. Můj článek ze srpna 2022 se jmenoval „Inflace je poptávková, nelze se na nic vymlouvat“, Bankovníctví.

[6] Viz např. mé tři příspěvky do diskuse na toto téma: „Vláda udržuje zvrácený svět, kde nerozhodují zásluhy, ale potřeby“, Echo24.cz, 16. 5. 2023, „Deficit státního rozpočtu je děsivý“, iDnes.cz, 5. 6. 2023, „Desubsidizace“, MF Dnes, 9. 6. 2023

[7] Fascinující je náhlá aktivita ministryně, která od svého zvolení před 20 měsíci ještě neřekla v médiích ani slovo, ministryně divného ministerstva vědy Langšádlová, která si najednou hrdinně nenechá vzít ani korunu na vědu. Ona bohužel neví, že při našem systému řízení a financování vědy je tato oblast mimořádně plýtvajícím prvkem našeho státního rozpočtu. Ministr Bek to, zdá se, netuší také.

[8] Inflace je ekonomy standardně definována jako trvalý (nikoli jednorázový) růst cenové hladiny.

[9] Je pozoruhodné, že přes vstup skoro sta tisíc ukrajinských pracovníků do naší ekonomiky se míra nezaměstnanosti neposunula ani o desetinu procenta. Měříme nezaměstnanost správně?

[10] Viz můj text **Byla deflace opravdu hrozbou?**, IVK, publikace č. 7 z roku 2014. Hlavní obhájce tohoto zákroku, dnešní předseda Národní rozpočtové rady Mojmír Hampl, všechny naše tehdejší námítky odmítal siláckými slovy „měnový populismus“, „pouliční ekonomie“, „psychologická hra pro vyděšené publikum“. Byla to tehdy od našich centrálních bankéřů velká chyba.

[11] Nejen maláčuje. Stále častěji se teď v médiích cituje Fialův výrok o vládě rozpočtové zodpovědnosti. Tou není ani v nejmenším.

[12] Troufl bych si říci, že jsme to mnozí věděli dokonce už před volbami, jak prokazuje naše analýza z léta 2021, která je k dispozici v publikaci IVK „**Volby 21 - budou o něčem?**“

[13] O tom více v našem sborníku Sebedestrukce Západu, IVK, publikace č. 52, 2019.

AUTOR: Václav Klaus

[ZDROJ](#)